

Вниманието като психологическо условие на учебната дейност

В Психологията е прието вниманието да се дефинира като психичен феномен на съсредоточаване на познавателната дейност към заобикалящите го предмети и явления от природната и обществената действителност. Като психичен феномен вниманието е еднакво присъщо както на човека така и на висшите животни, следователно вниманието има двойствена природа, то възниква като елементарна психична функция и тук то е общо за човека и животните, но в човека при специфичните условия на неговото психично развитие вниманието придобива формата на висша психична функция. Най дълбоката физиологическа основа на психичното съсредоточаване на субекта към предметите и явленията е дефинирана от Павлов като безусловен ориентировъчно изследователски рефлекс, от тук следва че психичната съсредоточеност на индивида има най дълбока инстинктивна природа. Условието на взаимодействието на индивида с околната среда създава условия за възникване на условно ориентировъчно изследователски рефлекс. Основният факт е в това че познавателната дейност на човека и животните има и това специфично измерение - психологическа съсредоточеност. Ориентировъчно изследователският рефлекс е всъщност само най дълбоката физиологическа основа на психологическата съсредоточеност. Това е едно моментно състояние според Павлов към насочване към предметни предмети и явления. Този рефлекс се нарича "рефлекс що такова", всеки акт на съсредоточаване на психическата активност е вече организиране на познавателната дейност на индивида. Сравнителната психология има множество наблюдения върху поведението на животните от които се вижда че психическата съсредоточеност е дълбоко присъща на познавателната дейност на животинския свят. Този факт има и особено значение за познавателната дейност на човека , още от първите дни на раждането новороденото показва и първите прояви на психологическа съсредоточеност. Познавателната дейност в ранно детство е много силно обвързана с психологическата съсредоточеност в този смисъл разглежданият феномен на вниманието осигурява на субекта ориентиране, опознаване на заобикалящите го предмети, всъщност акта на психологическа съсредоточеност е вече страна на познавателната дейност а като цяло и на психичния акт. Осъществяването на каквато и да е познавателна дейност като минимум предполага най напред психологическа съсредоточеност. Този факт показва че познавателната дейност на субекта започва именно с психологическата съсредоточеност. В преобладаващата си част вниманието е вплетена в познавателната дейност на човека и животните, но то има своето място и в психичните свойства на личността. В Психологията почти по традиция вниманието се свързва само с познавателната дейност и почти не се забелязваше що се отнася до психичните свойства и качества на личността. За учебната дейност водещо значение има психологическата съсредоточеност в познавателната дейност на човека това е факт и трябва да се вземе под внимание но би било грешка заради отчитането на този факт да се пренебрегват проявите на вниманието в психичните качества на личността. Вниманието като психичен феномен е вътрешно присъщо на познавателната дейност на

човека, осъществяването на познавателната дейност на каквото и да е равнище включва като необходим момент психичната съсредоточеност. Осъществяването на елементарният сетивен акт включва като необходим елемент психологическата съсредоточеност. Съществува закономерна зависимост и тя е в това че колкото е по силна и устойчива психологическата съсредоточеност на субекта толкова е по точен и сетивният акт. Психологическата съсредоточеност има тенденция да съкращава латентния период на реакцията. Психологическата съсредоточеност има тенденция да повишава перцептивното действие , тази зависимост се установява още по точно в абстрактните и обобщени познавателни действия. На тази основа се извежда основната характеристика на вниманието и тя е: Вниманието/психологическата съсредоточеност е дълбоко присъща на познавателната дейност на човека, то не е отделен познавателен процес а е присъщо на всеки познавателен процес на познавателната дейност. В психологията вниманието не се дефинира като познавателен процес а като психичен феномен присъщ на познавателната дейност и процеси. В преобладаващата си част психологическата съсредоточеност е вътрешно присъща страна на познавателната дейност и процеси но не е отделен познавателен процес. В този смисъл психологическата съсредоточеност е вмъкната в структурата на познавателните процеси, то им е вътрешно присъщо и в такъв смисъл психологическата съсредоточеност е психично условие за осъществяване на адекватни познавателни действия. Установено е че всеки познавателен акт носи вътре в себе си момента на психичната съсредоточеност и тъкмо то поражда и поддържа оптимални условия за осъществяване на усещането, възприятието и представата, мисленето и въображението, това е закономерна страна на познавателната дейност. Но тази закономерност по особен начин се проявява и функционира в управлението на познавателната дейност. Учебната дейност е типична, предназначена е да овладяване на научни знания и т. н. , за построяване на предметни действия. Психологическата съсредоточеност като вътрешно присъща на познавателната дейност на учащия изпъква в случая като психично условие на познавателната дейност на учащия. В Психологията на обучението е доказано че овладяването на научни знания и т. н. е активен познавателен процес на субекта към предметите и явленията. А това означава съсредоточеност на субекта към предметите и явленията. Психично условие за пълното осъществяване на познавателната дейност на човека е именно психологическата съсредоточеност. Този феномен има три разновидности в учебната дейност:случайна психологическа съсредоточеност /не волево внимание; целенасочена психологическа съсредоточеност/ волево внимание; След волево внимание.

СЛУЧАЙНО ПСИХОЛОГИЧЕСКО СЪСРЕДОТОЧАВАНЕ е точен израз на неговата най дълбока основа-ориентировъчно изследователският рефлекс, но в познавателната дейност на човека, случайната психологическа съсредоточеност покрива огромна част от познавателната дейност на човека. Тази разновидност се детерминира от случайния контакт на човека със заобикалящите го предмети и явления, такива контакти създават широко поле на познавателна дейност на човека. В това именно поле на случайна психологическа съсредоточеност се осъществяват множество познавателни актове, човекът научава характеристиката на множество явления и т. н. Но всичко това е не

волево, при две обстоятелства има преобладаващо значение случайната психологическа ориентация: ранно детско психично развитие и научното знание.

-Датското внимание/3-4/е преобладаващо не волево, то е стихийно, така детето придобива индивидуален опит. Тъкмо не волевото внимание прави ученето у децата неограничено, не волевото внимание е психична основа на присъщото на ранното детско психично развитие любознателност.

-Научно знание-редица явления и факти в науката са станали достояние на науката благодарение на случайната психологическа съсредоточеност, защото новите неща се появяват неочаквано и така попадат в полето на случайната психологическа съсредоточеност.

ВОЛЕВОТО ВНИМАНИЕ: специално за учебната дейност преобладаващо място заема волевото внимание, тази особеност произлиза от спецификата на учебната дейност и тя е в учебната дейност познавателната дейност на учащият е насочено към овладяването на предварително определени научни знания и т. н. като необходими за психичното развитие на подрастващите. Овладяването на такъв тип знания не може да се остави на не волевото внимание това изисква като правило волево внимание но в такъв случаи тук се намесва нов феномен-волята, впитането на волята в познавателната дейност поставя началото на нов тип внимание присъщо само на човека, това вече е висша психична функция присъща само на човека. Учебната дейност е разчетена преди всичко на волевото внимание, но това се формира в подрастващите в непосредственото взаимодействие с околната среда. За да овладее научното знание обучаемият трябва да включи волевото внимание а това е вече висш тип познавателна активност.

СЛЕД ВОЛЕВО ВНИМАНИЕ: става дума за психична съсредоточеност която се осъществява без волевата активност. Това е внимание от друг порядък. При определени условия на учебната дейност възниква възможност за постепенно утихване, отпадане на волевата активност и осъществяване само на познавателна дейност. Такива измерения на познавателната дейност настъпва само след автоматизацията на този акт. Всъщност, автоматизацията на познавателната дейност свидетелства за това:, че волевата активност е от. и познавателната дейност се осъществява без нея; че феноменът вече се осъществява на под съзнателно равнище. След волевото внимание всъщност е подсъзнателен тип психична съсредоточеност, а волевото внимание е предмет на съзнателна активност. Този процес на преход на познавателната дейност от съзнателен към подсъзнателния контрол е също съдържание на процеса на автоматизация на познавателната дейност. Най силно се

установява тази закономерност в областта на двигателната познавателна дейност на човека.